

SODBA SODIŠČA (veliki senat)

z dne 25. oktobra 2011*

V zadevi C-109/10 P,

zaradi pritožbe na podlagi člena 56 Statuta Sodišča Evropske unije, vložene 26. februarja 2010,

Solvay SA s sedežem v Bruslju (Belgija), ki jo zastopajo P. Foriers, R. Jafferali, F. Louis, in A. Vallery, odvetniki,

pritožnica,

druga stranka v postopku je

Evropska komisija, ki jo zastopata J. Currall in F. Castillo de la Torre, zastopnika, skupaj z N. Coutrelisom, odvetnikom, z naslovom za vročanje v Luxembourg,

tožena stranka na prvi stopnji,

* Jezik postopka: francoščina.

SODIŠČE (veliki senat),

v sestavi V. Skouris, predsednik, J. N. Cunha Rodrigues, K. Lenaerts, J.-C. Bonichot in U. Lõhmus, predsedniki senatov, A. Rosas (poročevalec), sodnik, R. Silva de Lapuerta, sodnica, E. Levits, A. Ó Caoimh, L. Bay Larsen, T. von Danwitz, A. Arabadžiev in E. Jarašiūnas, sodniki,

generalna pravobranilka: J. Kokott,

sodna tajnica: R. Šereš, administratorka,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 18. januarja 2011,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalne pravobranilke na obravnavi 14. aprila 2011

izreka naslednjo

Sodbo

- ¹ Družba Solvay SA (v nadaljevanju: Solvay) s pritožbo predlaga razveljavitev sodbe Splošnega sodišča Evropske unije z dne 17. decembra 2009 v zadevi Solvay proti Komisiji (T-57/01, ZOdl., str. II-4621, v nadaljevanju: izpodbijana sodba), s katero je navedeno sodišče zavrnilo njeno tožbo za razglasitev ničnosti Odločbe Komisije 2003/6/ES z dne 13. decembra 2000 v zvezi s postopkom na podlagi člena 82 Pogodbe

ES (COMP/33.133 – C: Natrijev karbonat – Solvay) (UL 2003, L 10, str. 10, v nadaljevanju: sporna odločba), in podredno, odpravo ali znižanje globe, ki ji je bila naložena.

Dejansko stanje

- 2 Družba Solvay je veliko kemijsko podjetje. Njen ustanovitelj Ernest Solvay je izumil postopek za umetno izdelavo sode, to je snovi, ki se uporablja predvsem pri proizvodnji stekla. Soda se uporablja tudi v kemijski industriji za izdelavo čistilnih sredstev in v metalurgiji.
- 3 Okoli leta 1870 je družba Solvay licenco za proizvodnjo podelila družbi Brunner, Mond & Co., eni od družb, ki so prvotno sestavljale družbo Imperial Chemical Industries (v nadaljevanju: ICI). Družbi Solvay in Brunner, Mond & Co. sta si razdelili interesna območja („Alkali Cartel“), tako da je bila družba Solvay dejavna v Evropi, družba Brunner, Mond & Co. pa na Britanskem otočju, v Britanski skupnosti narodov ter v drugih afriških, azijskih in južnoameriških državah. Prvotni sporazum je bil večkrat obnovljen, predvsem leta 1945.
- 4 Konec 80. let minulega stoletja je bila družba Solvay glavna proizvajalka sode v Evropski skupnosti, kjer je imela 60-odstotni tržni delež, in na svetovni ravni. Na drugem mestu po proizvodnji je bila družba ICI. Sledili so jima štirje manjši proizvajalci, in sicer družbe Rhône-Poulenc, Akzo, Matthes & Weber in Chemische Fabrik Kalk (v nadaljevanju: CFK).

- 5 Naravna soda je bila pridobivana v Združenih državah. Stroški njene proizvodnje so bili nižji od stroškov proizvodnje umetne sode, vendar je bilo treba tem stroškom prišteti še stroške prevoza. Podjetja Skupnosti so bila nekaj let varovana s protidampinškimi ukrepi, ti pa so bili v času, ko je Komisija Evropskih skupnosti uvedla sporne postopke, predmet ponovne preučitve. Obstajala je namreč možnost, da dampinga ne bo več mogoče ugotoviti.
- 6 Proizvajalci iz držav Vzhodne Evrope so bili prav tako konkurenti, a le glede manjših količin sode. Uvoz iz teh držav je bil prav tako predmet protidampinških ukrepov.
- 7 Na trgu Skupnosti je bilo mogoče ugotoviti razdelitev interesnih območij med družbama Solvay in ICI ter razdelitev nacionalnih trgov z velikimi razlikami v cenah.
- 8 Ker je Komisija sumila, da med različnimi proizvajalci v Skupnosti obstajajo sporazumi, je na začetku leta 1989 pri glavnih proizvajalcih sode izvedla preverjanja in zahtevala kopije več dokumentov. Ta preverjanja so bila dopolnjena z zahtevami za posredovanje podatkov.
- 9 Komisija je 13. marca 1990 družbam Solvay, ICI in CFK poslala skupno obvestilo o ugotovitvah o možnih kršitvah. Očitane kršitve so zajemale kršitev:
 - člena 85 Pogodbe EGS (postal člen 85 Pogodbe ES, ki je postal člen 81 ES) s strani družb Solvay in ICI,

- člena 85 Pogodbe s strani družb Solvay in CFK,
 - člena 86 Pogodbe EGS (postal člen 86 Pogodbe ES, ta pa je postal člen 82 ES) s strani družbe Solvay,
 - člena 86 Pogodbe s strani družbe ICI.
- 10 Komisija nobenemu od zadevnih podjetij ni poslala vseh dokumentov, ampak le dokumente v zvezi s kršitvijo, ki mu je bila očitana. Poleg tega več dokumentov in izvlečkov zadevnim podjetjem ni bilo poslano zaradi zaupnosti.
- 11 Navedena podjetja so bila pozvana, naj podajo izjavo. Družba Solvay na zaslišanjih ni želela sodelovati.
- 12 Komisija je 19. decembra 1990 sprejela te štiri odločbe:
- Odločbo 91/297/EGS v zvezi s postopkom na podlagi člena [81 ES] (IV/33.133 – A: Natrijev karbonat – Solvay, ICI) (UL 1991, L 152, str. 1), v kateri je družbama Solvay in ICI v bistvu očitala, da je bil trg sode kljub trditvi teh podjetij, da se sporazum, sklenjen leta 1945, ni več uporabljal, še vedno razdeljen med njiju, in v kateri se je, da bi dokazala, da ravnanja niso bila samostojna („vzporedna ravnanja“), sklicevala zlasti na to, da je v nekaterih okoliščinah družba Solvay dobavljala v imenu družbe ICI, in na obstoj pogostih stikov med tema podjetjema;

- Odločbo 91/298/EGS v zvezi s postopkom na podlagi člena [81 ES] (IV/33.133 – B: Natrijev karbonat – Solvay, CFK) (UL 1991, L 152, str. 16), v kateri je družbama Solvay in CFK očitala, da sta sklenili sporazum o cenah, družba CFK pa je v zame-no dobila jamstvo za minimalni obseg prodaje, ki se pregleda enkrat na leto;

- Odločbo 91/299/EGS v zvezi s postopkom na podlagi člena [82 ES] (IV/33.133 – C: Natrijev karbonat – Solvay) (UL 1991, L 152, str. 21), v kateri je družbi Solvay očitala, da je z uporabo sistemov rabata, nadomestil in popustov v zvezi z mejno količino, s katerimi je želela vezati kupce, da bi se v celoti oskrbovali pri njej, in izključiti konkurente, zlorabila svoj prevladujoč položaj;

- Odločbo 91/300/EGS v zvezi s postopkom na podlagi člena [82 ES] (IV/33.133 – D: Natrijev karbonat – ICI) (UL 1991, L 152, str. 40), v kateri je podobno ravnanje očitala družbi ICI.

¹³ Te štiri odločbe so bile izpodbijane pred Splošnim sodiščem. Družba Solvay je predla-gala razglasitev ničnosti odločb 91/297 (zadeva T-30/91), 91/298 (zadeva T-31/91) in 91/299 (zadeva T-32/91). Družba ICI je predlagala razglasitev ničnosti odločb 91/297 (zadeva T-36/91) in 91/300 (zadeva T-37/91). Družba CFK pa je globo, ki ji je bila naložena z odločbo 91/298, plačala.

¹⁴ V zvezi s tem je treba opozoriti, da je 27. februarja 1992 Splošno sodišče odločbo Komisije v zvezi z omejevalnim sporazumom med proizvajalci polivinilklorida (PVC) zaradi neobstoja ustrezne overovitve navedene odločbe razglasilo za neobstoječo (sodba z dne 27. februarja 1992 v združenih zadevah BASF in drugi proti Komisi-ji, T-79/89, od T-84/89 do T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 in T-104/89, Recueil, str. II-315). Družba Solvay je v zadevah iz

točke 13 te sodbe, v katerih je bila tožeča stranka, vložila „dodatne tožbe“, v katerih je navedla nov tožbeni razlog, zato da bi se odločba, za katero je najprej predlagala razglasitev ničnosti, razglasila za neobstoječo, pri čemer se je sklicevala na časopisna članka, iz katerih je bilo razvidno, da je Komisija priznala, da že 25 let ni overovala nobene odločbe.

- 15 Potem ko je Sodišče s sodbo z dne 15. junija 1994 v zadevi Komisija proti BASF in drugim (C-137/92 P, Recueil, str. I-2555) odločilo o pritožbi zoper navedeno sodbo, je Splošno sodišče v tej zadevi sprejelo druge ukrepe procesnega vodstva, predvsem je Komisijo pozvalo, naj med drugim predloži besedilo odločbe, ki jo je pritožnica izpodbijala in kakor je bila takrat overovljena. Komisija je v odgovoru navedla, da po njenem mnenju ni mogoče ugotavljati utemeljenosti tega tožbenega razloga, dokler Splošno sodišče ne odloči o njegovi dopustnosti. Ker je Splošno sodišče kljub temu s sklepom z dne 25. oktobra 1994 Komisiji naložilo, naj predloži zgoraj navedeno besedilo, je ta to upoštevala in predložila besedilo navedene odločbe. Stranke so na obravnavi 6. in 7. decembra 1994 ustno podale navedbe in odgovorile na vprašanja Splošnega sodišča.
- 16 Splošno sodišče je 29. junija 1995 izdalo pet sodb.
- 17 Odločba 91/297 je bila razglašena za nično zaradi kršitve pravice do obrambe, in sicer s sodbama z dne 29. junija 1995 v zadevi Solvay proti Komisiji (T-30/91, Recueil, str. II-1775) in v zadevi ICI proti Komisiji (T-36/91, Recueil, str. II-1847) z obrazložitvijo, da Komisija v upravnem postopku ni omogočila zadostnega vpogleda v dokumente, zlasti v tiste, ki bi lahko koristili obrambi. Splošno sodišče je za ugotovitev, da kršitev upravnega postopka ne more biti popravljena v sodnem postopku, v točki 98 zgoraj navedene sodbe Solvay proti Komisiji zlasti poudarilo, da „če bi se lahko tožeča stranka v upravnem postopku sklicevala na dokumente, s katerimi bi lahko dokazala svojo nedolžnost, bi morda lahko vplivala na presojo kolegija članov Komisije, vsaj glede dokazne vrednosti vzporednega in pasivnega ravnanja, ki ji je bilo očitano

glede začetka in torej trajanja kršitve“. Splošno sodišče je v obeh zgoraj navedenih sodbah Solvay proti Komisiji in ICI proti Komisiji razsodilo, da bi morala Komisija predložiti vsaj seznam dokumentov drugih podjetij, da bi bilo tako mogoče preveriti njihovo natančno vsebino in njihovo koristnost za obrambo.

- 18 Odločba 91/298 je bila glede družbe Solvay razglašena za nično s sodbo z dne 29. junija 1995 v zadevi Solvay proti Komisiji (T-31/91, Recueil, str. II-1821) z obrazložitvijo, da ta odločba Komisije ni bila predmet ustrezne overovitve.
- 19 Odločba 91/299 je bila razglašena za nično s sodbo z dne 29. junija 1995 v zadevi Solvay proti Komisiji (T-32/91, Recueil, str. II-1825) z enako obrazložitvijo.
- 20 Odločba 91/300 je bila predmet sodbe z dne 29. junija 1995 v zadevi ICI proti Komisiji (T-37/91, Recueil, str. II-1901). Splošno sodišče je zavrnilo tožbene razloge in trditve, ki so se nanašali na neposredovanje dokumentov drugih podjetij, z obrazložitvijo, da ti dokumenti ne bi mogli koristiti obrambi tožeče stranke, in na neposredovanje seznama dokumentov same tožeče stranke. Kljub temu je izpodbijano odločbo razglasilo za nično zaradi neobstoja ustrezne overovitve.
- 21 Komisija se je zoper zgoraj navedeni sodbi Solvay proti Komisiji (T-31/91) in Solvay proti Komisiji (T-32/91) z dne 29. junija 1995 pritožila, zaradi česar je bila izdana sodba z dne 6. aprila 2000 v združenih zadevah Komisija proti Solvay (C-287/95 P in C-288/95 P, Recueil, str. I-2391). Tudi zgoraj navedena sodba ICI proti Komisiji z dne 29. junija 1995 (T-37/91) je bila predmet pritožbe Komisije, zaradi katere je bila izdana sodba z dne 6. aprila 2000 v zadevi Komisija proti ICI (C-286/95 P, Recueil, str. I-2341). Sodišče je te pritožbe zavrnilo z zgoraj navedenima sodbama Komisija proti Solvay in Komisija proti ICI.

²² Komisija je v zvezi z družbo Solvay 13. decembra 2000 sprejela novi odločbi:

- sporno odločbo, ki ustreza odločbi 91/299. Besedilo teh odločb je v bistvu enako. Sporna odločba vsebuje tudi opis postopka. Naslovnica te odločbe je družba Solvay, to je podjetje, ki mu je Komisija naložila globo 20 milijonov EUR.
- Odločbo 2003/5/ES v zvezi s postopkom na podlagi člena 81 Pogodbe ES (COMP/33.133 – B: Natrijev karbonat – Solvay, CFK) (UL 2003, L 10, str. 1), ki ustreza odločbi 91/298, vendar vsebuje tudi opis postopka. Komisija je s to odločbo družbi Solvay naložila globo v višini 3 milijone EUR.

²³ Družba Solvay je zoper ti odločbi vložila tožbi. Splošno sodišče je s sodbo z dne 17. decembra 2009 v zadevi Solvay proti Komisiji (T-58/01, ZOdl., str. II-4781) in z izpodbijano sodbo ti tožbi zavrnilo.

Postopek pred Splošnim sodiščem

²⁴ Ker je pritožnica navajala tožbeni razlog, ki se nanaša na neobstoje vpogleda v spis, je Splošno sodišče 19. decembra 2003 Komisijo pozvalo, naj med drugim predloži podroben zaporedni seznam vseh dokumentov, ki sestavljajo spis. Komisija je po tem, ko je zaprosila za podaljšanje naloženega roka, predložila prvi in nato drugi seznam. Družba Solvay je zaprosila za vpogled v nekatere dokumente. Komisija je v tej fazi preiskave priznala, da je nekatere spise izgubila in zato ni mogla sestaviti seznama dokumentov, ki so sestavljali te spise, saj po njenih trditvah ni bilo mogoče najti niti kazal teh fasciklov. Pritožnica in Komisija sta 15. julija in 17. novembra 2005 predložili pisna stališča o koristnosti dokumentov, s katerimi se je seznanila družba Solvay, za

njeno obrambo. Strankama so bila leta 2008 postavljena še različna vprašanja. Obravnava je potekala 26. junija istega leta.

Izpodbijana sodba

Trditve, navajane v utemeljitev predloga za razglasitev ničnosti sporne odločbe

- ²⁵ Pritožnica je navajala šest tožbenih razlogov, razdeljenih na več delov, ki so vsebovali več trditev.

Prvi tožbeni razlog: potek časa

– Napačna uporaba pravil o zastaranju

- ²⁶ Družba Solvay je trdila, da do zadržanja zastaranja pregona, izračunanega v skladu z Uredbo Sveta (EGS) št. 2988/74 z dne 26. novembra 1974 o rokih zastaranja v postopkih in izvajanju sankcij v transportnem pravu in pravu konkurence Evropske gospodarske skupnosti (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 7, zvezek 1, str. 61), v pritožbenem postopku ne pride. Po njenem mnenju bi Komisija lahko sprejela novo odločbo takoj po razglasitvi zgoraj navedene sodbe Solvay proti Komisiji z dne 29. junija 1995 (T-31/91). Komisija bi z vložitvijo pritožbe tvegala, zlasti ker je vedela za

zgoraj navedeno sodbo Komisija proti BASF in drugim, v kateri je Sodišče sprejelo stališče o vprašanju neobstoja overovitve aktov.

- ²⁷ Splošno sodišče je v izpodbijani sodbi na podlagi utemeljitev iz sodbe z dne 15. oktobra 2002 v združenih zadevah Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji (C-238/99 P, C-244/99 P, C-245/99 P, C-247/99 P, od C-250/99 P do C-252/99 P in C-254/99 P, Recueil, str. I-8375) v zvezi z drugo odločbo PVC presodilo, da je treba ugotoviti, da je obdobje, v katerem pritožbeni postopek pred Sodiščem še poteka, obdobje zadržanja zastaralnega roka (točke od 96 do 109). Navedlo je praktične težave, ki bi jih povzročila rešitev, ki jo je predlagala družba Solvay, in sicer morebitni obstoj dveh odločb, če bi Sodišče ugodilo pritožbi Komisije.

– Kršitev načela razumnega roka

- ²⁸ Splošno sodišče je preučilo vse faze postopka in postopek v celoti. Poleg tega je poudarilo, da ker je bila sporna odločba v bistvu enaka odločbi 91/299, pravica do obrambe ni bila kršena kljub poteku časa. V točki 141 izpodbijane sodbe je med drugim navedlo, da se je tožeča stranka izrecno odrekla možnosti znižanja globe iz naslova povrnitve škode in da tudi ni vložila odškodninskega zahtevka.

Drugi tožbeni razlog: bistvena kršitev postopkov za sprejetje in overovitev sporne odločbe

- ²⁹ Splošno sodišče je zavrnilo prvi in drugi del tega tožbenega razloga, ki se nanašata na kršitev načel kolegijskega odločanja in pravne varnosti. Glede kršitve pravice pritožnice do vnovičnega zaslišanja je Splošno sodišče navedlo, da je bilo besedilo sporne odločbe v bistvu enako besedilu odločbe 91/299, in da zato Komisiji ni bilo treba

vnovič zaslišati pritožnice (točka 191 izpodbijane sodbe). Splošno sodišče je poleg tega zavrnilo del tega tožbenega razloga, ki se je nanašal na neizvedbo novega posvetovanja s Svetovalnim odborom za omejevalna ravnanja in prevladujoče položaje ter na nepravilno sestavo tega odbora.

- 30 Splošno sodišče je v točkah od 218 do 230 izpodbijane sodbe zavrnilo del istega tožbenega razloga, ki se je nanašal na uporabo zaseženih dokumentov v nasprotju z Uredbo št. 17, Prvo uredbo o izvajanju členov [81] in [82] Pogodbe (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 1, str. 3). Družba Solvay je menila, da Komisija, ker se je odločba o preiskavi z dne 5. aprila 1989 nanašala le na kršitev člena 81 ES, zaseženih dokumentov ne bi smela uporabiti za pregon pritožnice na podlagi člena 82 ES. Splošno sodišče je odgovorilo, da Komisiji v tej odločbi o preiskavi ne bi bilo treba podati natančne opredelitve kršitve in da so bila v obravnavani zadevi nekatera očitana dejstva, na katera se je nanašala navedena odločba o preiskavi, in sicer „izvajanje sporazumov o izključni dobavi“, enaka navedenim v okviru kršitve zlorabe prevladujočega položaja. Komisija torej ni prekorachila pravnega okvira, določenega s to odločbo o preiskavi.
- 31 Splošno sodišče je zavrnilo tudi del istega tožbenega razloga, ki se je nanašal na kršitev načel nepristranskosti, dobrega upravljanja in sorazmernosti.

Tretji tožbeni razlog: napačna opredelitev upoštevnege geografskega trga

- 32 Splošno sodišče je po tem, ko je preučilo ta tožbeni razlog, v točki 256 izpodbijane sodbe ugotovilo, da ima družba Solvay prevladujoč položaj, ne glede na to, ali je upoštevni geografski trg opredeljen kot Skupnost, razen Združenega kraljestva in Irske, ali pa kot vsaka posamezna država, v kateri se ji na trgu natrijevega karbonata očitajo kršitve člena 82 ES.

Četrty tožbeni razlog: neobstoj prevladujočega položaja

- 33 Splošno sodišče je v točkah od 275 do 279 izpodbijane sodbe opozorilo na sodno prakso v zvezi s pojmom prevladujočega položaja. Ugotovilo je tržne deleže družbe Solvay in v točkah od 286 do 304 sklenilo, da trditve pritožnice ne dokazujejo obstoja izjemnih okoliščin, s katerimi bi bilo mogoče ovreči ugotovitev, da je imela prevladujoč položaj na zadevnem trgu.

Peti tožbeni razlog: neobstoj zlorabe prevladujočega položaja

- 34 Splošno sodišče je po tem, ko je večkrat, in sicer v točkah 325, 327, 349, 368, 369, 376 in 388 izpodbijane sodbe, ugotovilo, da družba Solvay ni izpodbijala resničnosti dokazov zoper njo, sklenilo, da očitana ravnanja, in sicer popusti na mejno količino, rabati za zvestobo, „skupinski“ popust za glavnega kupca in sporazumi o izključni dobavi, pomenijo zlorabo prevladujočega položaja. Med drugim je pojasnilo, kako je sistem popustov na mejno količino pripeljal do diskriminatornih ravnanj.

Šesti tožbeni razlog: kršitev pravice do vpogleda v spis

- 35 Splošno sodišče je preverilo, ali je neobstoj vpogleda v nekatere dokumente v upravnem postopku pritožnici preprečil, da se seznani z dokumenti, ki bi lahko koristili njeni obrambi. Potem ko je preverilo, ali bi dokumenti, na katere se sklicuje, lahko spremenili opredelitev upoštevnege geografskega trga, opredelitev trga zadevnega proizvoda in ugotovitvi, da je imela družba Solvay prevladujoč položaj in da je ta

položaj zlorabila, je ugotovilo, da ne. Splošno sodišče je preučilo del, ki se je nanašal na neobstoj celovitega vpogleda v spis. Potem ko je poskušalo ugotoviti, kaj je bilo v spisih, ki jih je Komisija izgubila, je potrdilo, da so ravnanja, očitana družbi Solvay, dokazana z dokumenti iz obstoječih spisov in v točki 479 izpodbijane sodbe sklenilo, da „je mogoče izključiti, da bi tožeča stranka v manjkajočih ‚podspisih‘ našla koristne [dokumente] za svojo obrambo [...]“.

Trditve, navajane v utemeljitev predlogov za odpravo ali znižanje globe

³⁶ Pritožnica je navedla pet tožbenih razlogov, ki so se nanašali na napačno presojo teže kršitev, napačno presojo trajanja kršitve, obstoj olajševalnih okoliščin, nesorazmernost globe in pretečeni čas.

³⁷ Splošno sodišče je v točkah 510 in 511 izpodbijane sodbe ugotovilo, da v odločbi v zvezi z uporabo člena 82 ES ni mogoče upoštevati obteževalne okoliščine, ki se nanaša na ponovitev kršitve in ki je utemeljena s sankcioniranjem zaradi kršitev člena 81 ES, ter da so bile poleg tega kršitve, za katere je bila družba Solvay že sankcionirana, precej drugačne od kršitev v obravnavani zadevi. Zato je naloženo globo znižalo za 5%.

- 38 Splošno sodišče je v odgovor na peti navajani tožbeni razlog razsodilo, da je globa tudi po nekem času še vedno kaznovalna in odvrčalna.
- 39 Nazadnje, Splošno sodišče je globo odmerilo na 19 milijonov EUR. Pritožnici je naložilo plačilo lastnih stroškov in 95 % stroškov Komisije, tej pa plačilo 5 % lastnih stroškov.

Pritožba

- 40 Pritožnica navaja devet pritožbenih razlogov. Prvi se nanaša na kršitev pravice do sojenja v razumnem roku. Drugi se nanaša na kršitev členov 14 in 20 Uredbe št. 17. Tretji se nanaša na kršitev pravice do obrambe, ki izhaja iz tega, da je Komisija po tem, ko je pritožnici v upravnem postopku zavrnila vpogled v spis, del tega spisa izgubila. Četrty pritožbeni razlog se nanaša na kršitev pravice do obrambe glede razbremenilnih dokumentov, vpogled v katere je bil mogoč v sodnem tajništvu. Peti pritožbeni razlog se nanaša na kršitev pravice do izjave, ki jo je imela pritožnica, preden je Komisija sprejela sporno odločbo. Šesti pritožbeni razlog se nanaša na kršitev obveznosti obrazložitve sodb in člena 82 ES glede opredelitve upoštevnege geografskega trga, ki jo je podalo Splošno sodišče v izpodbijani sodbi. Sedmi pritožbeni razlog se nanaša na kršitev obveznosti obrazložitve sodb in člena 82 ES pri presoji prevladujočega položaja v izpodbijani sodbi. Osmi pritožbeni razlog se nanaša na kršitev obveznosti obrazložitve sodb in člena 82 ES glede popusta, odobrenega skupini Saint-Gobain. Deveti pritožbeni razlog se nanaša na kršitev obveznosti obrazložitve sodb in člena 82 ES glede obstoja diskriminacije.

- 41 Najprej je treba skupaj obravnavati tretji in peti pritožbeni razlog, ki se oba nanašata na kršitev pravice do obrambe.

Trditve strank

- 42 Pritožnica v okviru prvega dela tretjega pritožbenega razloga Splošnemu sodišču očita, da ji je s tem, da ji je naložilo, naj dokaže, da bi lahko izgubljene listine koristile njeni obrambi, naložilo nemogoč dokaz, ker teh listin ni bilo mogoče preučiti.
- 43 V okviru drugega dela tega pritožbenega razloga pa pritožnica Splošnemu sodišču očita, da je kršilo načelo, po katerem zadostuje, da so navedene listine predstavljale možnost, čeprav majhno, da bi vplivale na sporno odločbo.
- 44 Pritožnica v okviru tretjega dela navedenega pritožbenega razloga Splošnemu sodišču očita, da naj za to, da bi preverilo, ali bi manjkajoče listine lahko vplivale na navedeno odločbo, ne bi le začasno preučilo spisa, ampak je najprej odločalo o vsebini. Splošno sodišče je namreč najprej ugotovilo, da je treba vsebinske tožbene razloge, ki jih je navedla pritožnica v utemeljitev tožbe za razglasitev ničnosti sporne odločbe, zavrniti, nato pa je na podlagi tega ugotovilo, da dokumenti, ki pritožnici niso bili razkriti, nikakor ne bi mogli vplivati na navedeno odločbo.
- 45 V okviru četrtega dela istega pritožbenega razloga pritožnica Splošnemu sodišču očita, da je v točki 470 izpodbijane sodbe ugotovilo, da „ni mogoče domnevati, da bi lahko tožeča stranka v manjkajočih ‚podspisih‘ odkrila dokumente, na podlagi katerih

bi lahko izpodbijala ugotovitev, da ima prevladujoči položaj“, le na podlagi tržnih deležev in da je tako prevailo dokazno breme ter ni upoštevalo domneve nedolžnosti. Pritožnica je izpodbijala obstoj prevladujočega položaja in ni mogoče izključiti, da bi lahko svoje trditve utemeljila z drugimi dokumenti.

- ⁴⁶ Pritožnica v okviru petega dela tretjega pritožbenega razloga Splošnemu sodišču očita, da je kršilo pravico do obrambe, ker je v točki 474 izpodbijane sodbe glede „skupinskega“ popusta, odobrenega družbi Saint-Gobain, ugotovilo, da „bi morala tožeča stranka navesti, kako bi bilo mogoče z drugimi dokazi izpodbijati vsebino tajnega sporazuma ali ga vsaj postaviti v drugačno luč“.
- ⁴⁷ V okviru šestega pritožbenega razloga pritožnica navaja, da je Splošno sodišče kršilo pravico do obrambe s tem, da je v točki 471 izpodbijane sodbe ugotovilo, da napaka Komisije glede opredelitve geografskega trga „ne bi mogla odločilno vplivati na izid“, tako da pritožnica v fasciklih, ki jih je Komisija izgubila, ne bi mogla najti dokumentov, koristnih za njeno obrambo.
- ⁴⁸ V okviru prvega dela petega pritožbenega razloga pritožnica Splošnemu sodišču očita, da ni odgovorilo na njeno trditev, da bi morala biti zaslišana pred sprejetjem sporne odločbe, kljub zgoraj navedeni sodbi Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, ker so bile v upravnem postopku podane nepravilnosti, ki so izhajale iz nevpogleda v spis v fazi pred sprejetjem te odločbe, kar je vplivalo na veljavnost pripravljanih ukrepov v zvezi s to odločbo, in ker je Splošno sodišče te nepravilnosti ugotovilo pred sprejetjem sporne odločbe, in sicer v zgoraj navedeni sodbi Solvay proti Komisiji z dne 29. junija 1995 (T-30/91).

- 49 V okviru drugega dela tega pritožbenega razloga pritožnica Splošnemu sodišču očita, da ni potrdilo, da bi morala Komisija pred sprejetjem sporne odločbe zaslišati zadevno podjetje, ker je bil s sodbo Splošnega sodišča – čeprav izdano v okviru nekega drugega postopka – ugotovljen obstoj nepravilnosti, ki je vplivala na pripravljalne ukrepe glede odločbe, ki je bila razglašena za nično. Pritožnica v zvezi s tem opozarja na zgoraj navedeno sodbo Solvay proti Komisiji z dne 29. junija 1995 (T-30/91) in poudarja, da so bile v postopku iz obravnavane zadeve enake nepravilnosti kot tiste, na katere se je sklicevalo v zadevi, v kateri je bila izdana ta sodba. Komisija bi morala na podlagi člena 233 ES sprejeti vse ukrepe za izvršitev sodbe Splošnega sodišča. Čeprav je Splošno sodišče odločbo 91/299 razglasilo za nično zaradi neopravljene overovitve, bi morala Komisija prav tako upoštevati zgoraj navedeno sodbo Solvay proti Komisiji z dne 29. junija 1995 (T-30/91), s katero je bila dokončno ugotovljena neka druga nepravilnost postopka. Po mnenju pritožnice bi torej morala Komisija za odpravo nepravilnosti postopka odpraviti to kršitev postopka, ki jo je ugotovilo Splošno sodišče, in ji tako pred sprejetjem sporne odločbe omogočiti vpogled v spis ter predložitev vseh pisnih in ustnih pripomb.
- 50 Komisija izpodbija dopustnost in utemeljenost pritožbenih razlogov in trditev, ki jih navaja pritožnica.

Presoja Sodišča

- 51 V nasprotju s trditvami Komisije pritožnica s pritožbenim razlogom, ki se nanaša na kršitev pravice do vpogleda v spis, ne graja presoje dejstev, ki jo je opravilo Splošno sodišče, ampak pravila, ki jih je to uporabilo na področju dokaznega bremena glede koristnosti dokumentov, katerih del je bil izgubljen. Vprašanje, ali je Splošno sodišče pri presoji koristnosti teh dokumentov za obrambo pritožnice uporabilo pravilno pravno merilo, je pravno vprašanje, o katerem odloča Sodišče v okviru pritožbe (glej v tem smislu sodbi z dne 25. januarja 2007 v združenih zadevah Sumitomo Metal Industries in Nippon Steel proti Komisiji, C-403/04 P in C-405/04 P, ZOdl., str. I-729,

točka 40, in z dne 10. julija 2008 v zadevi Bertelsmann in Sony Corporation of America proti Impala, C-413/06 P, ZOdl., str. I-4951, točka 117).

- 52 Pravica do obrambe je temeljna pravica, ki je del splošnih pravnih načel, katerih upoštevanje zagotavlja Sodišče (sodba z dne 7. januarja 2004 v združenih zadevah Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P in C-219/00 P, Recueil, str. I-123, točka 64).
- 53 Spoštovanje pravice do obrambe v postopku pred Komisijo, katerega predmet je naložitev globe podjetju zaradi kršitve pravil o konkurenci, zahteva, da se zadevnemu podjetju da možnost, da ustrezno predstavi svoje stališče o resničnosti in upoštevnosti zatrjevanih dejstev in okoliščin ter o dokumentih, ki jih Komisija navaja v podporo svoji trditvi o obstoju kršitve Pogodbe (zgoraj navedena sodba Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 66). Na to pravico se nanaša člen 41(2)(a) in (b) Listine Evropske unije o temeljnih pravicah.
- 54 Kot je Splošno sodišče pravilno opozorilo v točki 405 izpodbijane sodbe, pravica do vpogleda v spis pomeni, da mora Komisija zadevnemu podjetju dati možnost, da preuči vse dokumente v preiskovalnem spisu, ki bi lahko bili pomembni za obrambo tega podjetja. K temu spadajo obremenilni in razbremenilni dokumenti, razen poslovnih skrivnosti drugih podjetij, internih dokumentov Komisije in drugih zaupnih podatkov (zgoraj navedeni sodbi Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 315, in Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 68).

55 Kršitev pravice do vpogleda v spis v postopku pred sprejetjem odločbe je načeloma lahko razlog za razglasitev ničnosti te odločbe, če je bila kršena pravica do obrambe (zgoraj navedena sodba Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 317).

56 V takem primeru nastala kršitev ni odpravljena zgolj s tem, da se vpogled omogoči v sodnem postopku (zgoraj navedena sodba Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 318). Cilj in posledica preučitve Splošnega sodišča, ki je omejena na sodno preverjanje navedenih tožbenih razlogov, namreč ni nadomestitev celovite preiskave zadeve v okviru upravnega postopka. Poleg tega podjetja, ki je vložilo tožbo zoper odločbo Komisije, poznejša seznanitev z nekaterimi dokumenti iz spisa ne postavi v položaj, v katerem bi bilo, če bi se lahko na te dokumente oprlo pri predložitvi pisnih in ustnih pripomb tej instituciji (glej zgoraj navedeno sodbo Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 103 in navedena sodna praksa).

57 Če je vpogled v spis in zlasti v razbremenilne dokumente zagotovljen v fazi sodnega postopka, zadevnemu podjetju ni treba dokazati, da bi bila vsebina odločbe Komisije, če bi imelo vpogled v dokumente, ki niso bili poslani, drugačna, temveč samo to, da bi navedeni dokumenti lahko koristili njegovi obrambi (sodba z dne 2. oktobra 2003 v zadevi Corus UK proti Komisiji, C-199/99 P, Recueil, str. I-11177, točka 128, ter zgoraj navedeni sodbi Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točka 318, in Aalborg Portland in drugi proti Komisiji, točka 131).

58 Čeprav je Splošno sodišče pravilno opozorilo na ta načela, pa je v točki 481 izpodbijane sodbe sklenilo, da „tudi če tožeča stranka ni imela vpogleda v vse dokumente iz preiskovalnega spisa, ji ta okoliščina v obravnavanem primeru ni preprečila, da bi se

branila pred vsebinskimi očitki, ki jih je Komisija navedla v obvestilu o ugotovitvah o možnih kršitvah in v [sporni] odločbi“.

- 59 Splošno sodišče je, preden je prišlo do takega sklepa, preučilo očitke iz navedene odločbe in materialne dokaze, ki so bili predloženi v utemeljitev teh očitkov. Takemu ravnanju ni mogoče ugovarjati, saj je treba prav glede na te elemente presoditi koristnost drugih dokumentov za obrambo.
- 60 Vendar je Splošno sodišče svoj sklep utemeljilo zlasti z ugotovitvami, prvič, da „zelo veliki tržni deleži sami po sebi, razen v izjemnih okoliščinah, dokazujejo obstoj prevladujočega položaja“, in če bi take okoliščine obstajale, bi jih pritožnica morala poznati (točka 470 izpodbijane sodbe), drugič, da „morebitna napaka Komisije [glede opredelitve geografskega trga] ne bi mogla odločilno vplivati na izid“ (točka 471 navedene sodbe), in tretjič, da „bi morala tožeča stranka navesti, kako bi bilo mogoče z drugimi dokazi izpodbijati vsebino tajnega sporazuma ali ga vsaj postaviti v drugačno luč“ (točka 474 navedene sodbe).
- 61 Take ugotovitve v obravnavani zadevi ne upoštevajo posledic izgube spisov za pravico do obrambe pritožnice. Splošno sodišče se je namreč pri takem razlogovanju oprlo na predpostavke ne le glede vsebine izgubljenih dokumentov, temveč tudi glede vedenja, ki bi ga pritožnica morala imeti o tej vsebini. Splošno sodišče, kot je poudarila generalna pravobranilka v točki 202 sklepnih predlogov, zlasti ni pojasnilo, zakaj bi morala pritožnica sama poznati morebitne izjemne okoliščine, ki bi lahko prispevale k ovrženju domneve o obstoju prevladujočega položaja na podlagi podatkov o tržnih deležih.

- ⁶² V zvezi s tem je treba opozoriti, da so po mnenju Komisije manjkajoči spisi najverjetneje vsebovali odgovore na zahteve po posredovanju podatkov, poslani v skladu s členom 11 Uredbe št. 17. Zato ni izključeno, da bi pritožnica v podspisih lahko našla dokumente drugih podjetij, ki bi ji omogočili, da poda drugačno razlago dejstev kot Komisija, kar bi bilo lahko koristno za njeno obrambo.
- ⁶³ Ker pritožnica ni imela dostopa do teh dokumentov in ker njihova vsebina ni bila niti določena niti določljiva, je Splošno sodišče s tem, da ji je v točki 474 izpodbijane sodbe naložilo, naj navede trditve, ki bi jih lahko navedla, če bi imela na voljo te dokumente, katerih dejansko ni mogla poznati, napačno uporabilo pravo.
- ⁶⁴ Poudariti je treba, da v obravnavani zadevi ne gre za vprašanje nekaterih manjkajočih dokumentov, katerih vsebino bi bilo mogoče ugotoviti iz drugih virov, ampak za vprašanje celih podspisov, ki bi, če so navedbe Komisije, navedene v točki 62 te sodbe, pravilne, lahko vsebovali bistvene listine postopka pred Komisijo in ki bi lahko bili upoštevni za obrambo pritožnice.
- ⁶⁵ Iz tega izhaja, da je Splošno sodišče s tem, da je v točki 481 izpodbijane sodbe ugotovilo, da okoliščina, da pritožnica ni imela vpogleda v vse dokumente v preiskovalnem spisu, ni preprečila njene obrambe, napačno uporabilo pravo glede kršitve pravice do obrambe s strani Komisije, kršilo načela o dokaznem bremenu, glede vsebine manjkajočih dokumentov pa se je oprlo na domneve, ki jih tudi samo ni moglo preveriti.

- ⁶⁶ Glede zaslišanja zadevnega podjetja pred sprejetjem sporne odločbe, na katero se pritožnica sklicuje v okviru petega pritožbenega razloga, je treba opozoriti, da je del pravice do obrambe. Kršitev pravice do obrambe pa je treba preučiti na podlagi posebnih okoliščin vsakega posameznega primera.
- ⁶⁷ Splošno sodišče je v točki 184 izpodbijane sodbe pravilno opozorilo, da kadar Komisija, potem ko je bila odločba, s katero so bila podjetja, ki so kršila člen 81(1) ES, sankcionirana, razglašena za nično zaradi kršitve postopka, ki se nanaša izključno na posamezne vidike njenega končnega sprejetja v okviru kolegija komisarjev, sprejme novo odločbo s skoraj enako vsebino in na podlagi enakih očitkov, ji zadevnih podjetij ni treba vnovič zaslišati (glej v tem smislu zgoraj navedeno sodbo Limburgse Vinyl Maatschappij in drugi proti Komisiji, točke od 83 do 111).
- ⁶⁸ V obravnavani zadevi pa vprašanja zaslišanja pritožnice ni mogoče ločiti od vpogleda v spis. Čeprav ima sporna odločba v bistvu enako vsebino in temelji na istih očitkih kot prva odločba, ki jo je Splošno sodišče razglasilo za nično zaradi kršitve postopka v njegovi zadnji fazi, in sicer zaradi neobstoja ustrezne overovitve s strani kolegija komisarjev, pa je bila namreč pri sprejetju prve odločbe prav tako podana kršitev, ki je bila storjena pred navedeno kršitvijo postopka. Kot izhaja iz točke 17 te sodbe, namreč ni sporno, da Komisija v upravnem postopku, ki se je končal z izdajo navedene prve odločbe, pritožnici ni posredovala vseh dokumentov iz svojega spisa, zlasti razbremenilnih dokumentov.
- ⁶⁹ Kot je bilo opozorjeno v točki 17 te sodbe, pa je Splošno sodišče v zgoraj navedenih sodbah Solvay proti Komisiji (T-30/91) in ICI proti Komisiji (T-36/91) z dne 29. junija 1995 v zvezi z odločbo 91/297 iz točke 12 te sodbe, ki je povezana s sporno odločbo in je bila predmet istega obvestila o ugotovitvah o možnih kršitvah, ugotovilo, da je

bila v tem upravnem postopku kršena pravica do obrambe, ker Komisija zadevnemu podjetju ni omogočila zadostnega vpogleda v dokumente, zlasti v tiste, ki bi lahko koristili njegovi obrambi. Zato je Splošno sodišče ti odločbi razglasilo za nični, pri čemer je med drugim opozorilo, prvič, da spada vpogled v spis v zadevah konkurence med procesna jamstva, ki se nanašajo na varovanje pravice do obrambe, in drugič, da je treba sestaviti podroben seznam dokumentov, ki sestavljajo spis, da lahko zadevno podjetje oceni, ali je smotrno zaprositi za vpogled v posamezne dokumente, ki bi lahko koristili njegovi obrambi (zgoraj navedeni sodbi Solvay proti Komisiji z dne 29. junija 1995, T-30/91, točki 59 in 101, in ICI proti Komisiji z dne 29. junija 1995, T-36/91, točki 69 in 111).

⁷⁰ Kljub tem elementom in ne glede na sodno prakso Sodišča, s katero je potrjena pomembnost vpogleda v spis, zlasti v razbremenilne dokumente (glej zlasti sodbo z dne 8. julija 1999 v zadevi Hercules Chemicals proti Komisiji, C-51/92 P, Recueil, str. I-4235), je Komisija sprejela enako odločbo, kot je tista, ki je bila razglašena za nično zaradi neobstoja ustrezne overovitve, ne da bi uvedla nov upravni postopek, v okviru katerega bi pritožnico, potem ko bi ji omogočila vpogled v spis, zaslišala.

⁷¹ Iz tega izhaja, da je Splošno sodišče s tem, da ni upoštevalo posebnih okoliščin zadeve, in zlasti s tem, da se je oprlo na to, da je bila prva odločba razglašena za nično zaradi neobstoja ustrezne overovitve in da je druga vsebovala enake očitke, nepravilno ugotovilo, da zaslišanje pritožnice ni bilo potrebno. Zato je s tem, da je razsodilo, da Komisija s tem, da pritožnice ni zaslišala pred sprejetjem sporne odločbe, ni kršila pravice do obrambe, napačno uporabilo pravo.

⁷² Iz teh ugotovitev izhaja, da sta tretji in peti pritožbeni razlog utemeljena in da je treba izpodbijano sodbo razveljaviti, ker Splošno sodišče sporne odločbe ni razglasilo za nično zaradi kršitve pravice do obrambe.

- 73 Ker je zaradi ugotovitve utemeljenosti tretjega in petega pritožbenega razloga izpodbijana sodba razveljavljena, drugih pritožbenih razlogov ni treba preučiti.

Tožba zoper sporno odločbo

- 74 Sodišče v skladu s členom 61 Statuta Sodišča Evropske unije razveljavi odločitev Splošnega sodišča, če je pritožba utemeljena. Če stanje postopka to dovoljuje, lahko samo dokončno odloči o zadevi. V obravnavani zadevi je to podano.
- 75 Iz točk od 51 do 72 te sodbe je razvidno, da je pritožba utemeljena in da je treba sporno odločbo razglasiti za nično zaradi kršitve pravice do obrambe.

Stroški

- 76 Člen 122 Poslovnika Sodišča določa, da Sodišče, če je pritožba utemeljena in če samo dokončno odloči v sporu, odloči tudi o stroških. Člen 69(2) tega poslovnika, ki se v skladu z njegovim členom 118 uporablja v pritožbenem postopku, določa, da se neuspeli stranki naloži plačilo stroškov, če so bili ti priglašeni. Ker Komisija z večino predlogov ni uspela, pritožnica pa je predlagala, naj se ji naloži plačilo stroškov, ji je

treba naložiti plačilo svojih stroškov in plačilo vseh stroškov, ki jih je priglasila pritožnica na prvi stopnji in v pritožbenem postopku.

Iz teh razlogov je Sodišče (veliki senat) razsodilo:

- 1. Sodba Splošnega sodišča z dne 17. decembra 2009 v zadevi Solvay proti Komisiji (T-57/01) se razveljavi.**
- 2. Odločba Komisije 2003/6/ES z dne 13. decembra 2000 v zvezi s postopkom na podlagi člena 82 Pogodbe ES (COMP/33.133 – C: Natrijev karbonat – Solvay) se razglasi za nično.**
- 3. Evropski komisiji se naloži plačilo stroškov postopka na prvi stopnji in pritožbenega postopka.**

Podpisi